

Rijksarchief in Gelderland

CONT 142

Oudheidkamer Twente

't inschrien

achtste jaargang nr 2, april 1976 kwartaaluitgave

Een Inschrien is een vakje in de tuugkist waarin waardevolle zaken werden bewaard.

Kopij inzenden aan:

Th. L. M. van Stapele, Deldenerstraat 103, Hengelo - redactie-secretaris.
telef. 05400 - 20664

Redactie: J. J. H. Meijer, Olde Meulenweg 2, Hengelo, tel. 05400 - 12851, eind-redacteur
Adriaan Buter, Neede
H. H. Hagens, Almelo
J. Overbeeke, Haaksbergen

Administratie:

Mej. G. A. Weussink, Kortenaerstraat 20-II, Enschede, tel. 053 - 310206

Bank: Algemene Bank Nederland N.V. te Enschede, Hoedemakersplein.

Giro: nr. 1818110 t.n.v. Administratie 't Inschrien, Kortenaerstraat 20-II, Enschede

Abonnementsprijs *f* 10,- per jaar.

Losse nummers *f* 3,- (exclusief portokosten)

Uitgave van de Oudheidkamer 'Twente' te Enschede

Overname van de inhoud, in welke vorm ook, is niet toegestaan zonder schriftelijke toestemming van de redactie.

Ludger en Enschede

Door St. Willibrord werd Utrecht het middelpunt voor de verbreiding van het Christendom in het westen tussen Vlissingen en Dokkum. De eerste missionaris voor het gebied ten oosten van de IJssel was de Angelsaks Lebuinus of Liafwin. Hij voelde zich geroepen het geloof te verkondigen aan de 'Oud-Saksen in het grensgebied van Franken en Saksen langs de IJssel'. Utrecht zond hem omstreeks 760 met Marchelm naar Deventer. Marchelm trok naar Twente. Hieruit mag men opmaken, dat het gebied Overijssel toen reeds door de Franken in bezit was genomen. Anders zou het bekeringswerk geen kans van slagen gehad hebben. Ook in het aangrenzende Munsterland kon de missie pas beginnen, toen de Franken het in 779 door de slag bij Bocholt veroverd hadden. Met Lebuinus en Marchelm breidde de missie zich naar het oosten uit. De bekering van de West-Saksen na 779 door abt Bernrad en vervolgens door Ludger is daarvan een voortzetting.

Vermoedelijk hebben de Saksen tegen 772 Deventer overrompeld en daarbij de kerk van Lebuines in as gelegd. Ze werd weer opgebouwd. Na de dood van Lebuines in 773 lukte het de Saksen opnieuw de kerk van Deventer te verwoesten. Om de stad tegen zulke onverhoedse aanvallen te beveiligen zouden de Franken ter plaatse een weerbare koningshoeve hebben aangelegd.

Utrecht besloot daarop de missie van Deventer voort te zetten. Men zond de diaken Ludger met de opdracht de kerk weer op te bouwen. Het werk kwam in 776 gereed. Blijkbaar heeft Ludger in de Deventer tijd zich vele

vrienden gemaakt onder de aanzienlijken op de Veluwe maar ook in Twente. Als hij in 793 de missie onder de West-Saksen onderneemt, ontvangt hij van hen vele schenkingen in Twente en op de Veluwe.

Na de voltooiing van de Deventer kerk wordt Ludger in 777 priester gewijd en zo als volledig uitgerust missionaris naar Friesland gezonden. Hij werkt dan ten oosten van Dokkum langs de kust van Groningen. Maar in 784 moet hij wegens een opstand zijn missiegebied verlaten. Hij trekt dan naar Rome en vervolgens naar Monte Cassino, het moederklooster der Benedictijnen. Hier blijft hij twee en een half jaar om zich op de hoogte te stellen van het kloosterleven in die orde. Hij had namelijk toen reeds plannen om in zijn missie een abdij te stichten.

Met een voorraad relikwieën, die hij in Rome had ontvangen, keerde hij in 787 naar Friesland terug. Die relikwieën waren bestemd voor de kerken, die in de missie werden opgericht. In opdracht van Karel de Grote werkte Ludger na zijn terugkeer aan de bekering van de Oostfriezen in de omgeving van Emden. Maar in 792 brak ook hier weer een opstand uit. Als gevolg daarvan stelt Karel de Grote hem aan tot geloofsverkondiger in West-Saksen.

Ludger begint zijn zending in 793 vanaf de Veluwe. Het volgend jaar ontvangt hij grond in Wichmond bij Zutphen voor een kerk. Aanvankelijk had hij daar een abdij willen stichten. Zijn vrienden uit de Deventer tijd ondersteunen hem met schenkingen. Volgens de acten van 797 en 799 lagen sommige goederen in Twente te He-

zingen, Mander en Dulder.

Maar in 796 blijkt reeds, dat hij als plaats voor zijn abdij Werden aan de Ruhr bij Essen heeft gekozen. Er ontstaat dan een stroom van schenkingen voor de nieuwe stichting. Opvallend groot is 'de bijdrage uit Twente. In de goederenlijst van Werden komen vijfenveertig Twentse boerderijen voor. Vier daarvan lagen in de naaste omgeving van Enschede. Blijkbaar had de heer van Enschede daarmee de abdij willen begunstigen.

Er bestonden hartelijke betrekkingen tussen Twente en Ludger, maar hij heeft hier geen kerk gesticht, omdat Twente nooit tot zijn missie heeft behoord. In het Enschede nummer van 4 oktober 1975 wordt verondersteld, dat hij de kerk van Enschede heeft toegewijd aan de Apostel Jacobus de Oudere. Dezelfde Heilige is patroon van de kerk te Winterswijk, waarvan de stichting aan Ludger wordt toegeschreven. Maar Winterswijk lag in het missiegebied van Ludger. Het behoorde tot West-Saksen en wordt dan ook in 804 een deel van het bisdom Munster. Enschede behoorde vanaf het begin bij het bisdom Utrecht. Ludger kon daar dan ook geen kerk oprichten. Enschede werd later niet door Munster aan Utrecht afgestaan. Geen enkele oorkonde vermeldt dat.

De vroegere stadszegels van Enschede vertonen evenmin de beeltenis van Ludger. Op de bekende Ludgerzegels wordt hij als bisschop met mijter en staf voorgesteld. In zijn hand houdt hij een kerk namelijk het gebouw te Werden met twee torens. De oude stadszegels van Enschede daarentegen dragen het beeld van een Heilige zonder mijter en bisschopsstaf. In de linkerhand houdt deze figuur een pelgrimsstaf, wat herinnert aan de bedevaartsplaats van St. Jacobus in Compostella. In plaats van een kerk draagt de rechterhand een toren met kantelen. Bedoeld is de 'borg' als bestuurscen-

trum van Enschede. Het stadsbestuur geeft door haar zegel te kennen, dat zij het wereldlijk gezag uitoefent in een stad, die aan St. Jacob is toegewijd.

Verdienstelijk blijft de gedachte, dat Enschede evenals Winterswijk St. Jacob tot patroon heeft en dat deze overeenkomst naar Ludger wijst. Met deze gegevens en betrekkingen wordt het mogelijk de stichting van de St. Jacobskerk te Enschede in de tijd van Ludger te plaatsen.

Ludger had uit Rome in 787 relikwieën meegebracht. Winterswijk, dat evenals een groot deel van de Graafschap Zutphen tot zijn missiegebied en vervolgens tot het bisdom Munster behoorde, werd aan St. Jacobus de Oudere toegewijd. Voor de hand ligt, dat hij deze en andere relikwieën in zijn abdij te Werden liet bewaren om ze bij de stichting van een kerk te gebruiken.

De kerk te Enschede ligt bij de vroegere 'borg', vermoedelijk op de grond daarvan. De heer over deze plaats wilde een zogenaamde 'eigenkerk' bij zijn burcht stichten, zoals ook zovele andere grootgrondbezitters in die tijd deden. Daarvoor waren relikwieën nodig. Die van St. Jacob bevonden zich in de abdij te Werden. Hij had dat klooster vier hoeven geschonken en mocht nu toch wel zo'n gunst van die zijde verwachten. De kloosterlingen, die de opbrengst van hun bezittingen in Twente verzamelden en dan ook Enschede bezochten, zullen hun weldoener tevreden gesteld hebben.

M. Reinders O.F.M., Vorden

Liudger, Lohn en Enschede II

Pater Reinders' artikel is de eerste serieuze reactie, tevens aanval, op onze zo zorgvuldig als voorzichtig opgestelde theorie (iets anders was het niet) aangaande de stichting van Enschede's kerk door Liudger plm. 800. We hebben daarom het artikel niet aanstonds willen plaatsen, maar het zorgvuldig gelezen, overwogen en - hierbij - beantwoord. Voor de belangstellende is het misschien nuttig, het Enschedenummer van 't Inschrien (Okt. 1975) er bij te nemen.

De eerste vijf allinea's van Reinders' verhaal geven over het algemeen slechts vaststaande historische feiten, waarop weinig te zeggen valt. Daarna beginnen echter vele vraagtekens. De bewering in de zesde alinea, dat de vier Enschedese erven door de 'heer van Enschede' aan Liudger zouden zijn geschonken, is geheel uit de lucht gegrepen, tenzij Reinders beschikt over bewijzen, dat deze eigendom van die 'heer' waren en hij bekendheid bezit met de omvang van diens territorium, i.c. van de 'Heer-lijkheid Enschede', die echter vrijwel zeker niet bestaan heeft, en zo wel, dan toch beslist niet ter grootte van het latere kerspel.

Het verdere van Reinders' artikel bevat, enkele historische feiten daargelaten, een aantal onbewezen beweringen. We willen ze allinea na allinea trachten aan te wijzen en van opmerkingen voorzien. Voorop staat bij ons dan steeds de vraag: hoe weet u dat?, hebt u er wél oorkonden o.i.d. over?

all. 8: dat Liudger in Twente geen kerk gesticht en dat Twente nooit tot zijn missie heeft behoord, wie bewijst dat? En wie of wat bewijst het tegendeel? Er is inderdaad geen enkele oorkonde

St. Liudger. Houten beeld, 16e eeuw. Propstei St. Ludgerus, Essen/Werden (Dld.)

Foto R. Kampman, Almelo

die vermeldt dat Enschede door Münster aan Utrecht is afgestaan, maar ook geen, die het tegendeel vermeldt. Juist dát laat ons de mogelijkheid open, een **theorie** als de door Reinders aangevallene op te stellen en - voorshands te handhaven. De duidelijk sprekende aanwijzingen behoeven we niet nog eens te herhalen.

all. 9: Voor de opmerking over Enschede's oude stadszegel buigen we het hoofd. (We zouden het op prijs stellen, als Reinders andere voorbeelden van dergelijke Jacobus-afbeeldingen, gelijk aan de Enschedese, zou kunnen aantonen.) Maar dan wel alleen voor die over de 'attributen', niet voor de conclusies. Dat nl. het Enschedese stadsbestuur daarmee wilde doen blijken het wereldlijk gezag in een 'Jacobus-stad' uit te oefenen, is niet te staven. Het bestuur oefende dat gezag uit namens - was zelfs in zijn geheel aangesteld door - een 'heer', en dat was na 1325 een bisschop.

all. 10: Juist de overeenkomst Winterswijk-Enschede gaf ons de eerste aanzet tot de Liudger-Enschede theorie, mede omdat beide plaatsen ook 'deel uitmaken' van de geschiedenis van de heren van Lohn. We raken hiermee de kern van ons 'conflict'. Reinders ziet nl. geheel voorbij aan het wereldlijk, territoriaal, aspect in de kwestie Enschede en Münster-Utrecht. Het is toch bekend, dat van beide gebieden de bisschoppen tevens vorsten waren, die wereldlijk én kerkelijk gezag uitoefenden. Van beide is de geschiedenis eeuw na eeuw een aaneenrijging van conflicten, grote en kleine, tot complete oorlogen toe. Het is ook bekend, dat er een wrijvingsgebied ligt tussen beide bisdommen in de Gelderse Achterhoek, wereldlijk en geestelijk. Waarom dan niet in Twente? Er zijn historici, die naar voren hebben gebracht, dat Twente oorspronkelijk Münster is geweest. Althans kerkelijk. De gezags-

verhoudingen in Twente liggen vóór de 12e eeuw goeddeels in het duister. Er zijn, zoals in onze artikelen aangetoond, echter sterke banden van Enschede met de Lohnse heren. Reinders geeft genoemde historici ongelijk maar grondt zijn beweringen nergens op. **all. 11:** geen commentaar.

all. 12: Als de vermeende 'heer van Enschede' een eigen kerk zou hebben gebouwd, zou hij daarvoor zeker een andere, meer in de adellijke sfeer liggende, schutshelilige hebben gekozen. Voor de rest van deze allinea wijzen we op het eerder gestelde over de 'heer-lijkheid Enschede'. Verder laten we het door Reinders beweerde geheel voor zijn eigen rekening om met hemzelf te spreken: 'Geen enkele oorkonde vermeldt dat'.

J.J.H.M./H.H.

Van toen, 1863

Bij de korenmulder Borchert in de Rietmolen bij Neede, was Berend Mulder knecht. Hij kwam uit een echte muldersfamilie, waar het vak steeds van vader op zoon was overgegaan. Maar daar was hij nog niet aan toe. Voordat hij de molen van zijn vader in Haaksbergen zou overnemen, moest hij eerst de voeten maar eens bij een ander onder de tafel steken. Later zou hij dan, ja later, maar eerst moest hij ook nog soldaat worden.

Begin juli van dat jaar moest hij opkomen in Arnhem. Vooraf was er al wel gesproken over de mogelijkheid zich vrij te kopen, want de baas kon hem slecht missen. Maar eerst zien hoe de loting uitviel.

Op 19 juli 1863 schrijft hij de volgende brief:

Zeer geachte baas en vrouw en vrienden. Ik laat U weten alsdat ik zaterdag gelooten heb en ik heb mij er in gelooten. Nu laat ik U weten alsdat ik er wil graag een koopen. (Hij bedoelt een vrij nummer.) Zoo U dat aanstaat dan kom ik over 5 weken terug. Gaat eens naar tante Schoetman en overleg het eens met haar. Anders moet ik vijftien maanden staan. Maar het kan wel op 85 gulden aangaan. Het gaat mij hier wel goet. De kost heb ik hier en ik heb er geen schade bij en dan ben ik tog liever tehuis. Mijn adres is te Arnhem bij het 1ste Regiment Infanterie 1ste Bataillon 1ste Compagnie. Verder wensch ik U de zegen, doet de groeten aan tante Schoetman (Schatman?). Schrijf mij dan hoe eerder hoe liever.

B. Mulder.

Hoe lang hij op die brief heeft moeten wachten weten wij niet. Wel dat hij 100 gulden kreeg om een vrij nummer te kopen. Maar helaas. Uit de hier onderstaande brief van een vriend van hem blijkt dat het lot anders besliste.

Arnhem 29 Augustus 1863

Mijn Heer Borchert.

Met deze gelegenheid vond ik mij enigzints aangedrongen om U.W.E. een paar woorden te schrijven en U.Ed. te melden en de droevige tijding mede te deelen, dat dezen morgen in de Garnizoens Infirmerie geheel onverwachts en zeer spoedig overleden is Uwen knecht den Molenaar B. Mulder, in de maand Julij opgekomen als Miliciën te Arnhem bij het 1st. Regiment 1st. Batln. en Compagnie, ik ook dien. Ik zal U.Ed. dan in het kort een paar regels schrijven over de Ziekte en het overlijden van bovengenoemd persoon.

B. Mulder was mijn slaap, en daar hij een goed Roomsch. Catholiek was en ik ook, zoo zocht hij van den eersten dag mijn geselschap en daar ik van Lichtenvoorde van daan ben en hij van Haaksbergen, zoo waren wij ook groote makkers, maar hij had zeer op den dienst tegen en zijn kleur zoo langzaam zoo bleek te worden als van een dood mensch. Eten deed hij echter nog wel zeer goed, daags kocht hij er gewoonlijk een half Comies brood bij, en des avonds bij tijds was de geheele boel op, niet dat hij te veel at, maar alleen dat hij in het eten goed gezond was. Op zaterdag den 15 Augustus ging ik met eene permissie van twee dagen na Lichtenvoorde en toen was hij al niet best meer in orde, en toen ik

maandags terug kwam, was ik er niet aan gewonnen, hij klaagde steeds over pijn in het hoofd, en hij had een blondenkrans om de oogen heen, zoo dat men duidelijk zien kon dat hij werkelijk ziek was, maar omdat hij verlangend was om af te ekseren en zodoende Spoedig na huis te komen, daarom zat hij er zich er noch al door heen. Maar het wierd alle dagen slimmer, in plaats van beter en voorleden Zondag 23 Augustus is hij na de Infirmerie gegaan zeggende deze woorden; 'Morgen over acht dagen kom ik er weer uit, want het is beter als een weinig te vroeg gaat als te laat'. Dingsdag middag heb ik hem nog eens bezocht en toen was ik er noch niet veel aan achteruit gegaan, en morgen middag wilde ik hem weer een bezoek gebracht hebben, maar toen kregen wij van morgen de treurige tijding dat hij overleden was.

U.Edele moet tevens weten dat Mulder, Gode zij Dank, met de Volle Sacramenten der Stervende is voorzien geweest, en nergens geen gebrek aan heeft gehad, want zij hebben in Infirmerie eene beste oppassing en wat het eten aanbelangt, zoo goed als het hem ergens konde gegeven worden.

En daar UEd. aan genoemden Mulder f 100, zegge Honderd gulden heeft gestuurd, waarvoor hij een Vrijen nummer heeft geruild, zoo zoude UEd. na mijn bedunkt wijs doen, om eens Sicuur toe te vernemen hoe of dat gaat of hoe dat met dat geld moet, want de jongen heeft het noch niet op, maar ik weet met zekerheid dat hij een goede rest heeft staan bij den Sergeant Major Ravenstein van de kompanie.

Daarom zoude ik mij eens goed bevragen of UEd. dat geld niet weer terug zoude kunnen krijgen, aangezien er voor Mulder nich een anderen moet invallen. Ik voor mijn persoon kan er UEd. geen zekerheid over schrijven, aangezien ik het ook niet weet den eenen Zegt zus en de anderen Zoo,

maar de zaak is niet pluis, want ik verbeeld mij dat zij er druk mede zijn.

Aanstaande Maandag den 31 Augustus wordt zijn stoffelijk overschot, volgens de Militaire gebruiken plechtig ter aarde besteld. Tijd en uur kan ik niet bepalen want dat is noch gelast.

Zoo als gezegd wordt is hij overleden aan de **Zenuwen Zinkenkoortsen**, maar de dood wil een oorzaak hebben.

En hopende niet dat het mij door UEd. zal worden kwalijk genomen worden, door deze brief aan UEd. te Schrijven, zoo beveel ik zijne Ziel in Uwe Godvvruchtige gebeden aan, en noem mij zelfs met achting, Uw Dienstw. Vriend en Dienaar:

T. J. Elschoot.

Verzoekende antwoord terug op dezen brief.

Na de informatie over het geld voor het vrije nummer kwam het volgende antwoord.

Arnhem 12 September 1863.

Wel Edelen Heer.

In antwoord op Uw schrijven van 8 dezen heb ik de eer Ter uwer kennis te brengen dat de Miliciens Mulder en Schuurman volgens eene vergunning der wet, onderling van nummer hebben gewisseld, dat daaraan niets meer valt te veranderen, en alzoo de Milicien Schuurman niet tegenstaande de Miliciens Mulder is overleden, onder de wapens moet blijven.

Onder terug zending der Kwitantie, heb ik de Eer te Zijn.

Uw wel edele dienaar.

Ziel. - kapitein.

Uit deze brieven blijkt dat men toentertijd, altijd vijf weken soldaat moest zijn om het exerceren te leren. De loting vond plaats bij de opkomst.

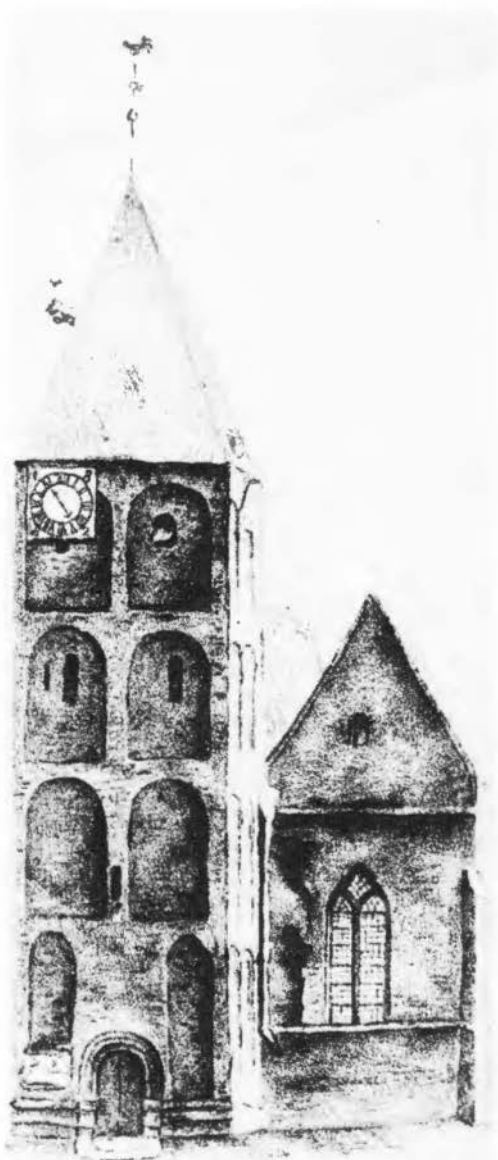
De brieven die letterlijk zijn overgenomen, werden ons afgestaan door de fam. Mulder in Twekkelo.

H. J. Eising

Enkele aanvullende opmerkingen over de oude toren en over de oude kerk van Rijssen

De instorting van de Romaanse toren van de Ned. Herv. kerk te Rijssen in de vroege ochtend van de 4e augustus 1826 is beslist niet onverwachts gekomen. Al in juli 1819 hadden collatoren van de kerk laten weten, 'dat de muren, zoo van den toorn als van de Kerk, door ouderdom, op zulk eene wijze zich uitzetten en van eenscheuren, dat men vreest, zulks niet buiten gevaar te kunnen achten; en daarenboven, sommige gedeelten van het gewelf, zoo ter instorting neigen, dat reeds dezen winter, stukken daar zijn uitgevallen...' Hoewel de kerkelijke gemeente, vooral in de daaraan voorafgaande achttien jaar, duizenden guldens had besteed om de meest noodzakelijke reparaties te laten verrichten, zou volgens de berekening van een deskundige nogmaals een bedrag van negenduizend gulden nodig zijn voor herstelwerkzaamheden aan de toren en aan de kerk. Omdat de kerkelijke gemeente dit bedrag niet kon opbrengen werd aan de koning verzocht, een subsidie van negenduizend gulden te verlenen. Dit verzoek werd niet gehonoreerd, met alle kwalijke gevolgen van dien.

De voormalige toren was, zoals gezegd, in Romaanse stijl opgetrokken. Hierop duiden de rondbogige vormen van de ingang en van de spaarvelden aan de buitenzijde, alsmede het gebruikte bouw materiaal (tufsteen) en de wijze, waarop de muren waren opgetrokken (een binnen- en een buitenmuur van tufsteen, waartussen een mengsel van 'keijen, tras en kalk'). Op grond van de aanwezigheid van rondbogige spaarvelden mag met zeer grote waarschijnlijkheid worden aangenomen, dat de toren in de 12e eeuw is gebouwd (deze

datering wordt overigens al in de Voorloopige Lijst van 1923 genoemd). Rondbogige spaarvelden treft men, behalve bij de Rijssense toren, o.a. ook aan bij de Romaanse torens van de Ned. Herv. kerken van Anloo (Dr.), Ermelo, Rheden en Voorst, die bijna alle uit de 12e eeuw dateren en die bijna alle van tufsteen zijn opgetrokken (uitzonderingen zijn de toren te Ermelo, die van omstreeks 1200 dateert, en de toren in Anloo, die uit baksteen bestaat). Een westelijke ingang, die oorspronkelijk is, komt o.m. eveneens voor bij de Romaanse torens van de Ned. Herv. kerken te Drempt (12e eeuw), Enschede (benedenste geleding begin 13e eeuw), Voorst (12e eeuw) en Wehl (12e eeuw). Rondbogige spaarvelden naast de toreningang vindt men o.a. ook bij de laatstgenoemde toren. Gaten in de zijmuren om de deuren met een balk te 'vergrendelen' zijn o.m. ook bij de meermalen vermelde Ermelose toren aanwezig.

In latere tijd moet de Romaanse toren te Rijssen in afwijkend materiaal zijn verhoogd. 'Het bovenste gedeelte van het muurwerk bestond, gelijk bijna alle torens in den omtrek, geheel uit gebakken steen...' zegt een beschrijving uit het midden van de 19e eeuw. Deze verhoging heeft vermoedelijk plaatsgevonden in de late Middeleeuwen.

De instorting van de toren heeft aan de daarachter gelegen kerk aanzienlijke schade toegebracht: in een brief van 16 augustus 1826 is zelfs sprake van 'het bouwvallig Kerkgebouw, hetwelk men gedeeltelijk heeft doen onderschragen...' In deze brief wordt opnieuw een geldelijke bijdrage aan de koning gevraagd, ditmaal een bedrag van f 3.100,- voor herstel van de kerk (de gemeente zelf zou daartoe een bedrag van f 1.400,- moeten opbrengen). De subsidie, die het jaar daarop door de koning 'uit 's lands kasse' aan de Hervormde gemeente van Rijssen beschikbaar werd gesteld 'ten einde de-

zelve in staat te stellen om, met het geen harentwege daartoe zal worden bijgedragen, haar kerkgebouw behoorlijk te kunnen herstellen', zal de Rijssenen iets hebben teleurgesteld: in plaats van de gevraagde f 3.100,- ontvingen zij f 2.500,- oftewel bijna 5/6 van het verlangde bedrag. Of met dit geld ook de westelijke uitbreiding van het toentertijd nog tweebeukige schip werd gefinancierd, is mij voorshands niet bekend.

Z. G. M. Kolks

N.B. Het bijvoeglijk naamwoord 'aanvullende' in de titel slaat op het gedeelte van mijn artikel 'Eenbeukige Romaanse kerken in Twente' (jaarboek Twente 1976 blz. 15 en 16), waarin de kerk van Rijssen behandeld wordt.

Litteratuur en bronnen:

- De toren te Rijssen, in: Overijsselsche Almanak voor Oudheid en Letteren, 15de jaargang, 1850, Deventer, 1849, blz. 187 t/m 195.
- Archief Eredienst, Exh. 14 nov. 1827 (Algemeen Rijksarchief, 's-Gravenhage).
- Voorlopige Lijst der Nederlandsche Monumenten van Geschiedenis en Kunst, deel VII, de provincie Overijssel, 's-Gravenhage, 1923, blz. 122 en 123.

De Groove ven Hendrik-oom

'Mien deernke', zei Hendrik-oom, 'be-laof mie één dinge. Daj op miene groove komt en met gaot naor 't kerkhof'.

Als Hendrik-oom zegt 'mien deerntje' moet ik even lachen, als zijnde moeder van grote kinderen. Maar Hendrik-oom heeft mij inderdaad als klein deerntje gekend en graag gebruikte hij steeds deze benaming. En ik had er Hendrik-oom des te liever om.

Dat hij ook eens uit ons leven zou verdwijnen, nee daaraan wilde ik niet geloven. Zijn altijd prettig opgeruimd karakter, zijn nooit ziek zijn en ook zijn niet zichtbaar ouder worden, dat alles deed ons vaak zeggen: 'Hendrik-oom, ie hebt het eeuwige leven'. En dan konden soms die tintelende ogen van hem zachtjes in de verte staren, als zagen ze iets anders en wisten ze beter.

Plotseling zonder ziekbed, zonder pijn kwam de dood. Ik heb geen afscheid van hem kunnen nemen. Op één van de mooie nazomerse dagen werd hij begraven. En als ik mij naar de hoeve begeef, waar ik zo vaak de gast was en zoveel levenswijsheid op mocht doen door Hendrik-oom, dan is daar in de lucht iets van de rust die Hendrik-oom ons gaf, iets ook van de klaarheid, waarmee hij de dingen zag.

Even aarzel ik, als ik bij de boerderij kom.

Vanuit het bakhuis klinken stemmen, van druk bezig zijnde noodnaobervrouwen. De naaste familie gaat door de voordeur naar binnen en neemt ook plaats in de woonkeuken. Familieleden in de tweede graad gaan de voordeur binnen, maar begeven zich vervolgens naar de deel.

Verdere familieleden en kennissen

gaan de grote niendeure binnen en nemen op de deel plaats. Ik ligt de klink op en stap over de drempel van de deel. Vanuit het heldere daglicht gekomen, ontwaar ik op het eerste moment niets en hoor ik alleen maar gedempte stemmen.

Even later lichten de witte mutsen van de vrouwen op en onderscheid ik gezichten. Recht zie ik groepjes mannen voor zover er plaats is op de banken zitten, de overigen staande. Ik schaar mij aan de vrouwenkant.

Nog zie ik niet goed wie naast mij zitten, tot plotseling even na mij nog iemand binnenkomt, waardoor voor een kort moment weer het daglicht naar binnen valt. Als in een flits zie ik vele gezichten en dan sluit de deur weer.

Noodnaoberskeals dragen kopjes aan en allen krijgen koffie met koek.

En dan meng ik mij in de gesprekken rondom mij, gesprekken over geboorte en dood, over marktprijzen, het vee en de nieuwste landbouwwerktuigen.

Treurige dode in Hendrik-oom niet, 86 jaar is hij geworden en op de deel bevinden zich nu juist niet de mensen die hem het naaste stonden.

Ie meugt nig um mie grienen, heur ie dat. Ik hoor het Hendrik-oom nog zeggen.

De deur naar de keuken gaat open en de naaste buurvrouwen verschijnen op de deel om de mensen aan tafel te nodigen. De naaste familieleden, in de keuken aanwezig, zaten reeds aan het begrafenismaal.

En nu komt het 'volk' op de deel aan de beurt. De stoere vrouw overziet even de menigte op de deel en dan beraadslaagt ze zachtjes met de haar verge-

zellende jonge vrouw. 'In vijf keer kunt ze d'r duch mie an'. En dan komen beide vrouwen naar ons toe. Een uitgestoken wijsvinger van de noodnaobervrouwe wijst telkens iemand aan. 'Meij an taofel kommen, zo'. Zachtjes, met zedig over elkaar geslagen handen telt het jonge vrouwtje mee. 'Achtiene ie bint zoveer, ho..'

Als de buurvrouwen verdwenen zijn, verheffen wij ons van de harde banken en achter elkaar, op een rijtje begeben wij ons naar de grote keuken, waar de tafel gereedstaat en waar ook de naaste familie gezeten is. In een opwelling van het ogenblik komt het even bij mij op om de familie de hand te drukken, maar nee dat doet men niet, onze komst alleen hier, dat moet voldoende zijn.

Weer schuiven we op banken naast elkaar. Als allen gezeten zijn ontbloten de mannen het hoofd, de vrouwen neigen licht voor het gebed dat niet uitgesproken wordt, alleen maar 'effen stille wèèn'. Het is dan doodstil, ook de verdere familie, in de keuken aanwezig, bewaart het stilzwijgen.

Alleen de grote staande klok tikt, tikt rustig en gelijkmatig. Wat hebben haar heldere slagen ons vaak opgeschrikt als we onder gezellige kout hier samen waren. Even kijk ik de tafel rond. Alle hoofden zijn nog gebogen.

En dan komt plotseling het bekende geluid van de klok, dat steeds vooraf gaat aan het slaan, drie heldere slagen schrikken blijkbaar iedereen op. Hoge hoeden en petten gaan weer op, de vrouwen richten zich, handen tasten naar het hoog opgestapelde brood. Even later heeft iedereen gegeten, men eet aan deze tafel niet zoveel als men wil, zat eten kan men straks als Hendrik-oom begraven is.

Meerdere groepen van achttien moeten nog komen en de noodnaobervrouwen stellen er een eer in als alles ordelijk verloopt en de dominee niet behoeft te wachten. 'Um veer uur op 'n

kerkhof, half veere vot'. Dus nog een half uur om de laatste groepen aan tafel te nodigen. Weer gaan hoeden en petten af weer gaan we op een rijtje naar de deel terug en de volgende groep van achttien neemt plaats in. Om half vier vegen de noodnaobervrouwen zich het zweet van het gezicht. 'Op tied klaor', dominee is er. Staande in de deuropening tussen deel en woonkeuken herdenkt deze Hendrik-oom.

En zo goed doet hij dit, dat we Hendrik-oom als het ware nog even voor ons zien. Zoals hij was in zijn goedheid, in zijn gezelligheid, in zijn wijsheid bovenal. Het is als een afscheid van de levende mens.

En dan dragen noodnaobermannen met voorzichtige gebaren de kist tot onder het 'slop' de opening in de balken, waar de oogst naar boven geborgen wordt en waar volgens de overlevering de ziel omhoog stijgt. 'Neet grienen', daar moet ik nu weer even aan denken. Stil is het op de grote deel. En dan komt vanuit de verte het geratel van boerenwagens en het getrappel van paarden. Het komt nader en houdt op voor de achterdeur.

De familie wordt nao ofloop verzocht op 't staarfhoes'. Plechtig klinkt deze uitnodiging uitgesproken door de naaste naober. Dan gaan de grote deuren open, helder valt het daglicht naar binnen, weer nemen de naobers de kist op, en op de schouders van zijn naaste burens wordt Hendrik-oom uitgedragen. Op de voorste wagen wordt de kist geplaatst, vastgesjord met touwen. Drie planken worden gelegd op de wagenladders en op de aldus ontstane zitplaatsen op de voorste wagen nemen de naaste vrouwelijke familieleden plaats.

De oudere vrouwen zijn nog gehuld in grote, zwarte doeken, die geheel over het hoofd geslagen worden. Op de laatste wagen vind ik gelukkig nog een plaats, het is niet de gewoonte dat van-

Cato Elderink, Twènter Laand en Leu en Lèven

Op donderdag 11 maart 1976 werd in de Gobelinzal van het Rijksmuseum Twenthe te Enschede het eerste exemplaar van de herdruk van Cato Elderink's Twènter Laand en Leu en Lèven overhandigd aan haar pleegdochter, Mevr. Jannink-Benedict. Tijdens deze bijeenkomst, die georganiseerd werd door de Oudheidkamer Twente, in samenwerking met Boekhandel Broekhuis B.V. te Hengelo, gaf Oudheidkamer-voorzitter Dick Jordaan een toelichting op de persoon Cato Elderink, tijdens haar leven bestuurslid van deze vereniging, en haar werk. De belangstelling voor haar werk bleek wel uit de overweldigende opkomst bij de uitreiking; de Gobelinzal was tot de laatste plaats toe bezet.

De beste indruk van haar werk krijgen we m.i. uit de recensie, welke haar vriend J. J. van Deinse destijds in 1937 van haar werk gaf:

uit de buurtschappen een vrouw meeloopt in de begrafenistoet. Ik wil mijn belofte jegens Hendrik-oom gestand doen.

In het zachte licht van de nazomer staan wij om het graf. En als het graf gesloten is, slaan de vrouwen de zwarte doeken terug. Wij zoeken nu onze plaatsen op de wagens weer op. Ook de mannen vinden het wel zo gemakkelijk om te rijden en genoeglijk onder het roken van een pijpje tabak rijden allen gezamenlijk terug.

De avondzon schijnt in de ramen van de boerderij. De blinden zijn na ons vertrek door de burens weer geopend en alles lijkt als vanouds, maar Hendrik-oom is niet meer. Volgens oude zede en traditie is ha begraven.

Markelo

M.M.-H.

Twènter Laand en Leu en Lèven

door C. ELDERINK (Uitg. N.V. v.h. Fa. M. J. van der Loeff, Enschede).

Onder bovenstaande prachtige titel is weder een nieuw boek verschenen van onze stadgenoot Mej. Cato Elderink: 'Twènter Laand en Leu en Lèven'.

Kan men zich een mooier alliteratie denken? Het boek bevat een schat van bijzonderheden en merkwaardigheden over ons Twenter land, zijn bewoners en hun leven. Moeten wij nog zeggen, dat dit werk goed en zeer lezenswaardig is? Immers eigenlijk neen, de naam van de schrijfster is ons 'n waarborg, dat hier weer iets goeds is gewrocht. Het is gedeeltelijk in het Nederlandsch en gedeeltelijk in het Twenter dialect geschreven. Volgens de schrijfster was dit laatste bepaald noodig wilde zij sommige hoofdstukken goed tot hun recht laten komen en we zijn het geheel met haar eens. En wie beheerscht, kent en spreekt het Twenter plat beter dan Mej. C. Elderink? Wie kan gemoedelijker en geestiger over onze oude boeren en burgers vertellen dan zij? We leven met haar mee, wanneer ze ons vertelt van al haar bezoeken aan en gesprekken met haar 'bronnen' Mans, 'n oalen Härm, Heendrik, Jaan en Jan-nöäken oet Oldenzel, Jannoa oet Buurse enz. enz.

Menig keer hebben we haar vergezeld op haar tochten naar en bezoeken aan haar oude vertellers en wij hebben dan steeds in stilte genoten van de wijze, waarop ze met die eenvoudige menschen sprak en op ongezochte wijze van hen te weten wist te komen, wat ze zoo graag wilde weten. Het best herinneren wij ons een bezoek aan Jaan

en Jannöäken oet Oldenzel, hoe die ons zaten te vertellen van de Russische kozakken uit den Franschen tijd en hoe Jaan toen plotseling, zonder dat wij hem dadelijk begrepen, overging naar den tegenwoordigen tijd en ons ging vertellen van de Russische vluchtelingen, die tijdens den grooten oorlog in een barak tegenover zijn huis aan de spoorlijn waren ondergebracht. En nu het werk voor ons ligt hebben we weer genoten van dien schat van wetenswaardigheden, die de schrijfster ons in haar nieuwe boek aanbiedt.

Wat een studie, welk een werk. en wat een verdienstelijk werk, want we kunnen niet nalaten nog eens aan te halen, wat Mej. Elderink vroeger eens geschreven heeft van die oude verhalen:

*'Now wordt ze vergetten,
M'n les de kraant
Nich langer rekt ons 'n vuurgeslacht
Oet dee oale vertelsels en sagen
de haand'.*

Het boek is in hoofdstukken verdeeld. Na een alleraardigst 'Woord van te vuurten an 't Twenter Volk' volgt eerst het hoofdstuk 'In de Veldgrond' met wetenswaardige bijzonderheden over de 'Twenter Maarken' en de Höltink, over welke laatste nog zo weinig geschreven is.

Dan volgt: 'Op 'n Esch' met zijn sagenvertellers. We maken kennis met die oude vertellers en vertelsters en herkennen er verscheidene, zoo onze brave Griet, die bij onze ouders kwam verstel- en naaiwerk doen en naar wie ook wij zoo dikwijls hebben zitten luisteren. We hooren van Noaberplicht. Maakmoals breeve, over het Saksische Huis en zijne bewoners, te veel om op te noemen. Het zeker niet onbelangrijkste hoofdstuk, vooral voor ons Enschedeërs is 'Et Stadslèven'. Wat al vroeger nooit of weinig gehoorde bijzonderheden over onze stad en hare bewoners, over de Nye Borch Ensche-

de, den merkwaardigen Bernardino Cerneago, een krijgsman uit den 80-jarigen oorlog, die hier in Enschede bleef hangen, trouwde met een dochter van den stichter der Nye Borch Enschede, Roelof van Scheven en zich later op zijne bezittingen in Usselo op 'de Borch' vestigde. Aan den veel besproken Helweg is een gedeelte van dit hoofdstuk gewijd, aan verschillende oud-Enschedeërs, om te eindigen met 'Oald Enschede en ziene Börgers.

Blijkbaar heeft de schrijfster zeer veel oude bronnen geraadpleegd, die alle worden genoemd.

Waren we vroeger reeds zoo voldaan over haar boek 'Oet et Laand van Aleer', deze veel grootere uitgave mag wel zeer bijzonder op prijs worden gesteld. Een dozijn fraaie afbeeldingen, waarvan twee naar de schitterende teekeningen van den architect J. Jans verlichten het mooie boek, dat er in alle opzichten keurig uitziet. Wij wenschen dit uitnemende werk van Mej. Elderink een groot succes toe, niet alleen in Twente maar ook daarbuiten.

J. J. van Deinse

Met deze recensie van Van Deinse kunnen we ons geheel verenigen. Ook nu, bijna veertig jaar na verschijnen van de eerste uitgaaf is het boek van Cato Elderink nog volkomen bij de tijd.

Jammer alleen is het, dat de Uitgever voor de afbeeldingen gebruik gemaakt heeft van de foto's uit de eerste druk; reproducties van de oorspronkelijke foto's, berustend in het foto-archief van de Oudheidkamer Twente waren de kwaliteit ten goede gekomen, zoals moge blijken uit bijgaande afbeelding. Wij hopen dat deze herdruk haar weg zal vinden naar vele, vele lezers, aan wie wij willen meegeven de opdracht, welke de schrijfster plaatste in het boek, bestemd voor J. J. van Deinse:

Boerderij op het erve De Hork te Buurse (gem. Haaksbergen)

*Twènter laand en Leu en Lèven
 Aaltied wazzen ze ow leef
 Mag, dee van dit dreetal schreef
 Ow dit book dan gewwen, in de hop
 Dat 't um oale kunnigheid en noaber-
 schop
 Mag gevallen en i-j mangs bi-j 't lèzen
 In de goeë oale tied weerum magt wèzen*

J.J.H.M.

De Oldemeule bij Hengelo

Schreven we nog in ons vorige nummer dat er nog steeds niets gedaan was aan het stuwwerk en de kaden boven de molen, thans kan medegedeeld worden, dat de kaden reeds enige tijd geleden 'gerestaureerd' zijn en dat het stuwwerk op donderdag 25 maart 1976 kant en klaar werd opgeleverd.

Het Waterschap Dinkel en Regge zorgde voor de kaden en wel zo goed, dat de beek bovenstreams deze zomer waarschijnlijk weer getooid zal zijn met rietkragen, terwijl de lelijke blauwe brugleuning boven de nieuwe beek vervangen zal worden door een eiken exemplaar.

Het stuwwerk werd vakkundig ter hand genomen door molenbouwer Masselink te Mander en is weer in oude staat. Dankzij de door de heer Masselink geleverde rogge kon tijdens de oplevering gemalen worden, hetgeen de gebeurtenis helemaal een feestelijke tint gaf. Enkele onvolkomenheden zullen nog gladgestreken moeten worden, waartoe momenteel druk overlegd wordt door alle partijen. Het enthousiasme van allen kan echter niet anders dan leiden tot een weer volkomen bruikbaar zijn van deze gave waterkorenmolen.

Het is de bedoeling dat de molen dan ook weer regelmatig in gebruik gesteld zal worden. Hierover volgt nog nadere aankondiging.

De hierbij geplaatste foto werd tijdens de oplevering gemaakt door de Enschedese fotograaf H. J. Wennink.

J.J.H.M.

Boek en Blad

Herman Haverkate, **Krabbels op oude ansichten**

De auteur van dit boek is door zijn rubriek 'Groeten uit Delden' sinds 1974 een goede bekende voor de lezers van de Twentsche Courant. Velen, waaronder in zelf, hebben steeds met groot genoegen zijn 'groeten' gelezen. Het is dan ook een goede gedachte geweest om deze krantenserie te bundelen. Het boekwerkje, dat daaruit geboren is, heb ik dadelijk na ontvangst ter hand genomen en in één ruk uitgelezen.

Ik vond erin een sfeertekening van het stadje Delden, zoals dit geweest moet zijn in de jeugd van de schrijver, landelijk, wat slaperig misschien, maar vooral met pure mensen. Juist deze mensen worden zo levensecht, maar mild, door Haverkate aan ons voorgezet. Toch schuwt hij niet hier en daar de vinger op een wonde plek te leggen, zoals in het 'Deldens Drama'. Op andere plaatsen weet hij met een weergalozes humor de door hem beleefde situaties aan ons voor te schilderen, zoals in 'Sinterkloas knip nich'.

het Rijke Roomsche Leven van Delden wordt door Haverkate veelvuldig en breed uitgemeten en het is misschien wel hierin, dat de schrijver zelf gekend kan worden als een man, waaraan getrokken wordt door twee werelden. Zijn jeugdwereid is de goede oude tijd met haar vaste zekerheden en waarheden, waarbij wat voorbij gegaan wordt aan de moeilijkheden die het toenmalige leven gekend moet hebben. Die twijfels plaatst hij wel hier en daar naar de tegenwoordige tijd toe.

Het zou te ver voeren om in te gaan op alle vijftig artikelen welke Haverkate aan ons voorzet. Het zijn belevenissen van de schrijver, van situaties en mensen, zoals hij die nu, in 1974/75 terugziet vanuit, globaal, de dertiger jaren. Het boek eindigt met een overpeinzing rond het overlijden van de Barones van Twickel, waarmee ook voor Delden een tijdperk is afgesloten.

Herman Haverkate heeft ons met dit boek een warme beschrijving gegeven van het Delden uit zijn jeugd, wat voorbijgaand aan koudere tinten. Het is een bijzonder lezenswaardig, plezierig soms ook ontroerend boek geworden, ook voor niet-Deldenaren.

Een uitgave van Twents-Gelderse Uitgeverij W. G. Witkam te Enschede en Dinkeldruk bv te Oldenzaal. De prijs bedraagt f 19,75.

J.J.H.M.

Textielhistorische Bijdragen nr. 16, Jaarverslag over 1974 van de Stichting Textielgeschiedenis Enschede. Wij behouden ons voor in een volgend nummer terug te komen op dit jaarverslag met belangwekkende publicaties.

J.J.H.M.

Verenigingsnieuws

Historische Sociëteit Enschede-Lonneker, secr. Demmerskamp 29, Lonneker, gem. Enschede.

Jaarlijksche algemene ledenvergadering op zaterdagmiddag, 14.30 uur, op 3 april 1976.

Wij rekenen op een goede belangstelling van de zijde van het college van B. & A. voor de besprekingen over het afgelopen gedenkwaardige jaar 1975, maar ook, en vooral, met het oog op grote plannen en activiteiten.

Uit de agenda: aan de beurt van aftreden, A. J. Brusse en Joh. Buursink; herkiesbaar.

De laatste vrijdagavondbijeenkomst is op 7 mei 1976. Dan zal ons lid van het eerste uur Joh. G. Schurink, zijn uitgestelde lezing vervolgen. Het wordt het tweede deel van zijn tocht langs de sinds 1900 verdwenen boerderijen in 'Enschede', toegelicht met dia's.

Excursie-programma:

- op zaterdagmiddag, 29 mei, met H. Kolkman naar 't Erve Brooks;
- op zaterdagmiddag, 14 augustus, met D. Taat naar Heino (kasteel Nijenhuis);
- op zaterdag, 12 september, met fam. H. Vrieler een bustocht naar museum Kloppenborg (did.).

Werkgroep Heemkunde Denekamp

Sedert een half jaar bestaat in de gemeente Denekamp een groep mensen, verenigd in een werkgroep heemkunde.

Deze organisatie is tot leven gekomen op initiatief van de gemeentelijke commissie voor culturele zaken.

De Werkgroep Heemkunde Denekamp is onderverdeeld in verschillende secties, welke elk een deel van hetgeen zoal onder heemkunde kan worden verstaan, wil bestuderen.

De tot nu toe gevormde groepjes zijn:

- Dorpsgeschiedenis Denekamp
- Veldnamenonderzoek
- Flora en Fauna
- Geologie
- Dialect
- Archeologie
- Uitgifte Manuscripten.

Het secretariaat is voorshands gevestigd p/a gemeentehuis Denekamp.

Gehoord en Gelezen

Twents Dagblad Tubantia / Dagblad van het Oosten 1975-1976

19.12 Nicolas-ramen geplaatst in kerk Tubbergen; 24.12 Van oud naar nieuw in Westerhaar; 27.12 Hoe een begraafplaats ontstond en verdween (Enschede); 29.12 Saasvelders oppermachtig in strijd om de Zilveren Hoorn; 30.12 Wieken voor molen Albergen gereed; 10.1 Einde zandsteenwinning in Gildehaus in zicht; 10.1 Stift van Wietmarschen steeds meer in verval; 17.1 Carillon St. Georgiuskerk over jaar rijp voor de schroot (Almelo); 22.1 Beiaard (reactie op 17.1 van R. de Jong); 3.2 Bijna anderhalve eeuw tabak in Ootmarsum; 3.2 Oude schuur restauratie niet waard ('t Stroink, Enschede); 10.2 Beiaardier wil de Twentse feestklokken laten luiden; 11.2 Bij Carel Bel (73) staat de boekhouding nog op de lei (Boekelo); 14.1 Overijsselse Landbouwmaatschappij bezit 5 boerderijen in Ootmarsum; 18.2 Hennik Hemken (73) is een onverstoorbaar instituut (betr. café te Enschede); 19.2 Dorpsschoon Enter in praatplan vastgelegd; 25.2 Oude huizen van 100 jarige Slotman van der Mijl stichting gaan binnenkort verdwijnen; 26.2 Architect Lensink koopt het oude politiebureau (Rijssen); 26.2 Rond Grote Kerk valt nog genoeg te restaureren (Almelo); 27.2 Restauratie kleine schuur 't Stroink opnieuw in Raad; 12.3 Presentatie herdruk van boek Cato Elderink.

Serie B. J. Hekket, 'Wat betekent': 20.12 Hulsker; 10.1 Ottink; 24.1 Kolhoop; 31.1 Getkate; 14.2 Kinkeler; 21.2 Kolthof; 6.3 Misdorp; 13.3 Wenneger.

Serie G. J. Eshuis, Rond Huurne, Loo en Heksel (Wierden); 20.12 Wierdens Zuidbroek was vroeger echt waterland; 27.12 Het Dasselaar was eens met akkerheggen omgeven; 3.1 Brink van de Huurne werd bepaald door drie erven; 10.1 Hoe 't Gosselink aan de naam De Baalder kwam; 17.1 Om Huurnerbrink zaten gewiekste veekooplieden; 24.1 Langs de Stegeboersweg woonde adel en onadel; 31.1 Belt-Gait, Strol-Beernd en Schuur-Hans gingen 'bosken'; 7.2 De meijer op 't Veldhuis was meest 'schapenboer'; 14.2 De Nollenhuizen waren 't sluitstuk van de Huurne; 21.2 Boerenzoon wilde geen plaggensteker blijven; 28.2 Tichel Jans was laatste leemdelver op Steenbroake; 6.3 Was het Pouwels eens een vicariegoed van N.H. Kerk?; 13.3 Op het Meijerinkserve heerste strenge tucht.

Twentsche Courant 1975-1976

29.12 Zilveren Midwinterhoorn nu 'verhuurd' naar Dulder; 30.12 'Stichting Vier Generaties' heeft werk bijna voltooid (Nicolas ramen Tubbergen); 5.1 Rossumse junioren beste midwinterhoornblazers; 9.1 Jan W. Racer: belangrijk voorvechter Twents recht; 10.1 Licht het dialect echt op sterven?; 12.1 Regeringen vindingrijk met belastingheffing; 15.1 Januaristorm velde ook oudste woning Vriezenveen; 16.1 Het Bentheimer Woud meer dan duizend jaren oud; 21.1 Rusluie moeten alternatieve route volgen naar Rusland; 24.1 Molen (Lonneker); 7.2 Fabrieken gaan voor de bijl; 28.1 Boringen naar resten historie Enschede; 21.2 Restauratie 'Hengelhoes' wacht op DACW-subsidie (Losser); 8.3 Deskundigen bezorgd over restauratieplan Hengelhoes; 12.3 12.3 Posthume hulde aan Cato Elderink. Serie H. Haverkate 'Groeten uit Delden': 23.12 Een witte Kerst; 13.1 Zonderlinge zielen; 28.1 Kerkboeken en bidprentjes; 10.2 Portret van Gerard; 27.2 't Meziek; 6.3 Het Kerkhof.

Beurs

Van alle tot nu toe verschenen nummers van 't Inschrien is nog een beperkte voorraad aanwezig. Voor hen, die nog niet in het bezit zijn van alle thans verschenen jaargangen bestaat de mogelijkheid om deze te completeren door overmaking van f 3,- per nummer op girorekening 18 18 110 t.n.v. Administratie 't Inschrien te Enschede, onder vermelding van de gewenste nummers.